

VARGA ANDRÁS

Egyháztörténeti feljegyzések egy Eber-féle kalendáriumban

A wittenbergi professzorok első nemzedékéhez tartozott Paul Eber, aki 1541-től vett részt a bölcsészeti fakultás munkájában, s főként a latin nyelv területén működött. Az ókori szerzők közül Plutarkhosz és Cicero műveit állította előadásainak középpontjába, de művelte a matematikát, asztronómiát és a botanikát is. Johann Forster, a neves hebraista halála után a teológia professzoraként fungált, Melanchthon távollétében pedig a dialektika, katekézis és a történelem oktatását vette át.¹ Ez utóbbi kollégium terméke lehetett *Calendarium historicum* című munkája, amely először 1550-ben Wittenbergben, majd ugyanebben az évben Bazelben jelent meg, s az egymást követő kiadások között hamarosan német és francia nyelvű fordításban is napvilágot látott. Népszerűségét a kor tudományos színvonalához képest kitűnő csillagászati és kronológiai bevezetője mellett a voltaképpen kalendáriumi rész biztosította, amely közli a római, attikai, makedón, zsidó és óegyiptomi időszámítás szerint is megnevezett hónapokhoz és napokhoz kapcsolódó világtörténelmi — főként ókori vagy a XV. század eleje óta eltelt százötven évben történt — események évfordulóit.² A kötetet évről évre váltakozó, a szerkesztő Paul Eber bölcsességét magasztaló latin és görög versek kísérik, az Országos Széchényi Könyvtár Oct. Lat. 706. jelzeten őrzött példányát pedig éppenséggel Melanchthonnak az előzéklapon olvasha-

¹ FRIEDENBURG, Walter: Geschichte der Universität Wittenberg. Halle a. S. 1917. 258—261.

² ROHNER, Ludwig: Kalendergeschichte und Kalender. Wiesbaden, 1978. 97.

tó autográf költeménye teszi becsessé.³ A történelmi kalendárium műfajának e korai reprezentánsa nem hiányzott a magyarországi magánkönyvtárakból sem. Johann Gallen kassai könyvkereskedő 1583 körül 1 forint 10 dénárért árusította, s olvasói között találjuk 1586-ban Telegdi Miklóst, 1595-ben Johann Haunold selmecbányai iskolarektort, 1601—1607-ben Miskolci Csulyak Istvánt,⁴ 1610-ben Thurzó Györgyöt, 1650-ben a Berényi családot⁵ és 1655-ben Georg Poch soproni városbíró.⁶ Egy-egy Kolozsvárt, illetve Nagyszébenben található példánya Bernardus Jacobinus és Tordai Sándor András krónikás bejegyzéseivel maradt ránk.⁷

Figyelemre méltó feljegyzések olvashatók a kalendárium wittenbergi kiadásának abban a példányában is, melyet K 1553. jelzetten őriz a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára.⁸ A szövegrészek — összesen 118 — három tulajdonostól származnak, az 1579—1656 közötti időszakban keletkeztek, s a naptártáblák alatt szabadon maradt lapaljakon találtak helyet. A keltezés 1598-ig bizonyíthatóan az ónaptár számítását követi. A possesszorok alapján véve talán meg sem érdemelnék a velük való foglalkozást, hiszen száraz adatokon kívül semmi érdemlegeset nem sikerült róluk megtudnunk, s különben is életükben látszólag semmi maradandót nem hagytak maguk után. Feljegyzéseik

³ CSÁSZÁR Zoltán: Melanchthon kéziratos verse az Országos Széchényi Könyvtárban (MKSz 1940. 170—171.) — KEVEHÁZI Katalin: Melanchthon-autográfok a történelmi Magyarországon. = Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből. Luther Márton születésének 500. évfordulójára. Szerk. FABINY Tibor. Bp. 1984. 169—170. — Melanchthon ajánlólevelének másolata olvasható egy, a soproni evangélikus liceumban őrzött Eber-féle *Calendarium historicum* példányban. A levelet a Praeceptor Turóc megyei tanítványa, Simon Jessenius érdekében írta. A kötet jelzete: P 93. Vö. KEVEHÁZI Katalin: i. m. 172.

⁴ Magyarországi magánkönyvtárak. I. 1533—1657. Sajtó alá rend. VARGA András. Bp.—Szeged, 1986. /Adattár XVI—XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 13./ 28, 39, 50—51, 64.

⁵ A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése. Sajtó alá rend. HERNER János, MONOK István. Szeged, 1983. /Adattár XVI—XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 11./ 261, 508, 516, 525.

⁶ KARNER Károly: Két soproni polgár könyvtára a 17. század harmadik negyedében (MKSz 1977. 116.)

⁷ DANKANITS Ádám: XVI. századi olvasmányok. Bukarest, 1974. 67, 101.

⁸ *Calendarium historicum conscriptum a Paulo Ebero Kitthingensi. Et recens ante obitum ab eodem recognitum, et denuo plurimarum rerum memorabilium accessione auctum et locupletatum. Witebergae, MDLXXIX, haeredes Ioannis Cratonis. 412 p. 40* — Itt mondok köszönetet Herner Jánosnak, aki a kötet bejegyzéseire figyelmemet felhívta.

jelentősége így elsősorban az, hogy tükör: nemcsak a liptói és sárosi evangélikus egyházmegye hétköznapijairól nyújtanak információt, hanem művelődés- és családtörténeti szempontból is tanulságosak.

A kötet 1579-ben került első tulajdonosához, Georgius Curcovicus-hoz, egy bejegyzése (1) legalábbis ez év júliusából keltezik. Neve az egyetemi anyakönyvekben nem fordul elő, mégis feltételezzük, hogy külföldi, talán wittenbergi tanulmányútjáról hozta magával a frissen megjelent művet: a szöveghez fűzött kisszámú megjegyzéseinek egyike is éppen a wittenbergi egyetem alapításával kapcsolatos. Az életpálya itthoni szakasza azonban nem ismeretlen a reformáció kutatói előtt: illetményeinek nyugtatványai szerint 1601-től 1621-ig palocsai lelkészként működött⁹ s ebben a minőségben 1609-től 1614-ig Michael Zanserus, 1614-től 1618-ig Matthias Zarevucius, 1618-tól Petrus Simonis esperesek mellett a sárosi evangélikus egyházmegye conseniori tisztét látta el.¹⁰ Ismeretes továbbá, hogy az 1614. január 22-én tartott szepesváraljai zsinaton — amely a felsőmagyarországi evangélikusoknak az 1610-i zsolnai zsinaton megkezdett szervezkedését folytatta Thurzó Kristóf elnöklete alatt — a szepessárosi evangélikus egyházkerület superintendensévé jelölték.¹¹ E szűkszavú életrajzot a bejegyzéseiből kiszedegethető adatok alapján most már bőségesen kiegészíthetjük.

Maga (6) és bátyja (87) származási neve után ítélve Zólyom városából eredt — apját, Stanislaus Curcovicus (8) s anyját, Elisabethát (27) is itt érte utol a halál —, születési idejét pedig az 1550-es évek elejére tehetjük, mert felesége, Marta Hassko 62 esztendő, amikor 1615-ben meghal (89, 90). Ő egyébként Németlipcséről származott, s húga volt annak a Benedictus Hassko (33, 34), kinek családjában alkalmi versszerzőt is találunk.¹² Bátyjáról, Andreas Curcovicusról halálának időpontján (87, 88) kívül mindössze annyit tudunk meg, hogy 1595-ben külföldi útjáról hazatérve — *quasi spoliator et praedo*-t — foglyul ejtik a Liptó megyei Rózsahegy lakói, s a közeli Likava várából csak az ekkor már másfél évtizede lelkészkedő testvér közbenjárására szabadul (28, 29).

⁹ ZOVÁNYI Jenő: Protestáns lelkészek nyugtatványai régi tizedjegyzékek mellett. = Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár XIII. Bp. 1929. 70.

¹⁰ HÖRK József: A sáros-zempléni ev. esperesség története. Kassa, 1885. 30, 64, 76, 121, 122, 123.

¹¹ BRUCKNER Győző: A reformáció és ellenreformáció története a Szepességben. Bp. 1922. 217.

¹² HÖRK József: i. m. 45. — Hain Gáspár lőcsei krónikája. Kiad. BAL Jeromos, FÖRSTER Jenő, KAUFFMANN Aurél. 1—3. Lőcse, 1910—1913. 161. — RMNy 1190.

Georgiusnak nyolc gyermeke volt: Jacobus, Dorothea, (2, 4), Anna, Barbara (5, 7), ismét Dorothea (9, 93, 94), Elisabeth (11, 12), Thomas (13, 23, 45, 46, 47) és Esther (82). Úgy látszik, közülük csupán Jacobus, Dorothea és Anna érte meg a felnőttkort: ez utóbbi 1622-ben férjével, Martinus Jaworkoval s négy gyermekével együtt a pestis áldozata lett, Jacobus pedig apja példáját követve lelkési pályára lépett s a kalendárium örököséként a bejegyzések számát is szaporította.

Elhagyva a családi adatokat, Curcovicius a feltételezett külföldi útról hazatérve a Liptó megyei Teplára rendeltetett lelképásztorul (1). Itt azonban hosszabb ideig nem szolgált, ugyanis 1581 decemberében már Rózsahegyen találjuk (2). Két esztendő múltán új állomáshelyéről, Németlipcséből (3) jelentkezik, a rózsahegi ekléziáival való kapcsolata azonban később sem szakadt meg: 1593—1594-ben Hieronymus Thurocianus rózsahegi lelkész elüzetéséről és visszatéréséről (16, 24), 1596-ban pedig haláláról (38) tudósít. Nem lehetetlen, hogy egyik-másik városkában átmenetileg rektori feladatokat látott el: Rózsahegy, Hibbe és Németlipcse nagy áldozatok árán szereztek képzett tanárokat iskoláik részére, melyek élén rendszerint a külföldi egyetemet végzett evangélikus papok álltak.¹³

1586-tól a Fanchali Jóbok birtokán, Prószéken lelkészkedett. Mivel a temetésekre és családi ünnepekre vonatkozó híradásaiban egyházi szolgálatainak dokumentumait látjuk, nagyon valószínű, hogy a Jób család elhunyt tagjai, Mátyás (10) és a Credulus megmentőjének, Jánosnak¹⁴ felesége felett ő mondott beszédet (50). Itt került kapcsolatba a Mokoschinus családdal is, amely ez idő tájt négy lelkészt adott az egyháznak. 1593-ban Sabina és Samuel Creutzer (aliter Hieronymiades) menyegzőjéről emlélkezik (19) — ez utóbbi a Liptó megyei Szentmária lelkésze és a kerület seniora volt, s felesége halálát 1617-ben latin költeménnyel gyászolta¹⁵; 1597-ben Martinus jegyre lépéséről tudósít (44), aki a németlipcsei iskola rektoraként, majd a Turóc megyei Szentmária lelképásztoraként fungált és a Balassi Ferenc¹⁶ s Fėja Lőrinc halálára írott versei¹⁷ után ítélve literátus ember lehetett; 1603-ban pedig a bocai, majd ternoveci pap, Georgius Mokoschinus halálának időpontját jegyezte fel (43, 69). Prószékről vagy Németlipcséből keltezett ismeretsége

¹³ GROSZ Artur: Jób János, Balassi drámájának megmentője (ItK 1960. 226.)

¹⁴ GROSZ Artur: i. m. 223—227.

¹⁵ RMNy 1149.

¹⁶ RMNy 759.

¹⁷ RMNy 1087/5.

Leonardus Mokoschinussal, aki wittenbergi tanulmányok után 1580-tól Liptószentjánoson, később Németlipcsén lelkészkedett, s 1594-től esperese volt a lipitói egyházmegyének.¹⁸ Wittenbergben Aegidius Hunnius előszavával jelentette meg az ótestamentumi történetek verses parafrázisát,¹⁹ a Balassi Bálintra és Horváth Stansith Gergelyre írt epitáfiumai²⁰ pedig Bártfán láttak napvilágot. Halálának idejét — Zoványi téves adatával szemben — most már 1601 szeptemberére tehetjük (49, 67).

Bizonyosan jelen volt az egymással rokoni kötelékekkel összefűzött Kubinyi (25, 26), Szentiványi (35, 48), Pottornyay (37) és szentmiklósi Pongrácz család (41) tagjainak temetésén is, a breznóbányai Cebaniakkal való kapcsolata pedig a zólyomi pátriából eredt: közülük Michaelt²¹ és Abrahamot, az alkalmi versek szerzőjét²² már ismerjük, Cebani Jacobus kispalugyai lelkész nászáról (55) és haláláról (58) most Curcovicus emlékezik meg.

A hívek és lelkészek közötti egyenetlenkedésnek — mint rózsahégyi paptársra, Hieronymus Thurocianus — Curcovicus is áldozatul esett. 1599 februárjában még a Pozsony megyei Bazin szlovák templomában prédikált (53), de ez év júliusában, tizenhárom esztendő szolgálat után megtépázott papi dekorummal Prószékről távozni kényszerült (56). Portékájával együtt ismét Németlipcsébe költözött. Innen felkereste Andreas Lamberti libetbányai lelkészt (61) — aki wittenbergi tanulmányok után 1583-ban hazatérve a Zólyom megyei városka papjaként,²³ majd 1601-től 1622-ben bekövetkezett haláláig lőcsei német prédikátorként működött²⁴ —, 1600 februárjában pedig Biccseré látogatott el, ahol Thurzó György az ekkor már nagy tekintélyű prédikátort a turdossini lelkészi állásra rendelte (62, 63, 64).

¹⁸ ZOVÁNYI Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. Bp. 1977. 411—412.

¹⁹ RMK III. 938.

²⁰ RMNy 759. — RMNy 789.

²¹ REZIK, Ján—MATTHAEIDES, Samuel: Gymnaziológia. Bratislava, 1971. 496—497.

²² RMNy 1029(58), 1030, 1095, 1620.

²³ BRUCKNER Győző: i. m. 484.

²⁴ Hain Gáspár lőcsei krónikája... 161, 277.

Curcovicus azonban Turdossinban nem sokáig szolgált. 1601 márciusában új állomáshelyén, Palocsán vette át Seraphinus Gosnoviciustól²⁵ a tisztséget (66). Nem volt könnyű a feladat, ami itt rá várakozott, de a bizonyára értékes lelkésznek — aki Kisszebenből könyveket hozatott (81) és a mindennapos szolgálat közepette az országos ügyek iránt is fogékonynak bizonyult (18, 20, 30, 51, 52, 77) — hamarosan sikerülhetett a roskadozó egyház községét újraszerveznie. Innen látta el 1609-től a sárosi evangélikus egyházmegye conseniori tisztét (86), s innen jelölték az 1614-i szepesváraljai zsinaton Stephanus Xylander ellenében (12) a szepessárosi egyházkerület esperesévé. Palocsán érte utol a halál is, 1622. október 28-án (103). Valószínűleg annak a Felsőmagyarországon dühöngött pestisnek²⁶ esett áldozatul, amely gyermeke Anna és családja halálát okozta (99, 100, 101, 102).

Kalendáriumát elsőszülött fia (1), Jacobus Curcovicus örökölte, akit társával, Martinus Ripinussal együtt 1608 júliusában a sziléziai Briegben avattak lelkésszé (83, 84). Tanulmányait minden bizonnyal a huszonnégy szepesi városi fraternitás támogatásával folytatta.²⁷ Hazatérte után 1621-ben a Szepes megyei Kacvinban (96, 97), 1633-ban Farkasfalván lelkészkedett (109), s úgy látszik, életének legnagyobb eseménye az volt, hogy 1625-ben peres ügyében Sigismundus Tluknál, a dunajeci vár prefektusánál keresett és talált védelmet (106, 107, 108).

Valószínűleg szoros kapcsolatban állt a kötet harmadik possesszorával, Johann Glatzzal, kinek apjáról, a vészelgető bártfai tanácsosról²⁸ már az idősebb Curcovicus is megemlékezik (80). Glatz 1634-től ugyancsak tanácsosi feladatokat látott el,²⁹ s szolgálatának idején, 1655-ben bízta meg a város Peter Stöckel bártfai mestert a Szent Egyed temploma nagy oltárképének elkészítésével (117). A középső fő intercolumnium között elhelyezett kép — melynek Rubenstől festett eredetije az antwerpeni dómban látható — Krisztus keresztrefeszítését ábrázolja. Stöckel — a neves evangélikus család ivadéka — készítette a nagy oltárkép alatt elhelyezett s az utolsó vacsorát megörökítő kisebb képet is: a két fest-

²⁵ ZOVÁNYI Jenő: Protestáns lelkészek nyugtatványai... 70.

²⁶ MAGYARY-KOSSA Gyula: Magyar orvosi emlékek. 3. Bp. 1931. 331—332.

²⁷ BRUCKNER Győző: i. m. 152.

²⁸ MYSKOVSKY Viktor: Bártfa középkori műemlékei. (1.) A Szent Egyed templomának műrégészeti leírása. Bp. 1879. 122. — Uő: Bártfa középkori műemlékei. (2.) A városház, a város erődítményeinek műrégészeti leírása. Bp. 1880. 120. — RMK III. 1076. — RMNy 1029/146. — Köszönetet mondok Ötvös Péternek a német szövegrészek olvasatában nyújtott segítségéért.

²⁹ MYSKOVSKY Viktor: Bártfa középkori műemlékei. (2.) 121, 122.

ményért a művész a városi tanácstól 480 arany forintot kapott.³⁰ Glatz első bejegyzése egyébként 1652 áprilisából keltezik (112), ezek számát azonban nem sokáig szaporíthatta. Halála 1660 novembere előtt történt, mert özvegye, Johannes Serpilius³¹ leánya (114, 115, 116) ez év november 9-én már a krónikairó Caspar Hain oldalán tűnik fel.³² Gyermeke, Eva Glatz (116) annak a Serédi Jánosnak lett felesége,³³ aki 1626. május 31-én Wittenbergben Balthasar Meisner elnöklése alatt olvasta fel *De bonis operibus* című teológiai értekezését.³⁴

³⁰ MYSKOVSZKY Viktor: Bártfa középkori műemlékei. (1.) 31.

³¹ ZOVÁNYI Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon... 540.

³² Hain Gáspár lőcsei krónikája... XI, 359.

³³ Hain Gáspár lőcsei krónikája... 383, 387.

³⁴ ZOVÁNYI Jenő: i. m. 540. — RMK III. 1403.

A BEJEGYZÉSEK

1. *1579. július 11.*
Anno 1579. Natus est hoc die filius meus Jacobus in pago Tepla Circa horam septimam Vespertinam. (*A lapszélien: In Comitatu Lyptoviensi*) — 233.
2. *1581. december 23.*
Anno 1581. Dorothea filia mea nata est Rozombergae Circa horam undecimam ante Meridiem. — 405.
3. *1583. december 24.*
Anno 1583. Anna filia mea hac die Lypczae nata est inter horam Tertiam et quartam Matutinam. — 406.
4. *1584. október 20. (1581. december 23-nál)*
Quae (*sc. Dorothea*) Anno quarto Aetatis suae placidissime in Christo mortua est 20. Octobris Anno 1584. Lypschaе Germanorum. — 405.
5. *1585. december 1.*
Anno 1585. Filia mea Barbara Nascitur hac die, inter horam quartam et quintam matutinam. — 383.
6. *1586. július 25.*
Anno 1586. Ego Georgius Curcouicius Veterissoliensis in Parochiam Prosecensem ex Sacellania Lypschaensi cum rebus meis aductus sum. — 247.
7. *1587. március 8. (1585. december 1-nél)*
Quae (*sc. Barbara*) in Domino obdormiuit Anno 87. Circa horam sextam Matutinam die Octaua Mense Martii. — 383.
8. *1587. július 26.*
1587. Parens meus Charissimus Stanislaus Curcovic, hac die pie et placidissime in Christo obdormiuit Vetussolij. — 248.
9. *1588. február 14.*
Anno 1588. Hac die ante quintam horam matutinam Nascitur filia mea Dorothea in Pago Prosek. — 77.
10. *1591. január 22.*
Anno Domini 1591. Hac die Egregius Matthias Job alias Fanschalij soluit debitum naturae in Prosek. — 54.

A bejegyzéseket időrendbe szedve közöljük, jelölve mindig azt, hogy a kötetben hol található.

11. *1591. szeptember 18.*
Anno 1591. Hac die Nata est filia mea Elizabetha circa horam Tertiam matutinam. — 305.
12. *1592. január 29. (1591. szeptember 18-nál)*
Quae (sc. Elizabetha) Anno sequenti mortua est 29. Ianuarij in Prosek. (*A lapszélén: 1592*). — 305.
13. *1592. december 21.*
1592. Natus est filius meus Thomas inter horam quartam et quintam Pomeridianam in Pago Prosek. — 403.
14. *1593. június 22.*
Anno 1593. Tota die nocteque pluebat. — 213.
15. *1593. június 23.*
Anno 1593. Desierunt pluuiæ. — 214.
16. *1593. július 24.*
1593. Reverendus et clarissimus Vir Hyeronimus N. Turocitanus Rozomberga in Parochiam Beate Mariae semper virginis cum supellectili sua advectus est. — 246.
17. *1593. október 15.*
Anno 1593. Expeditio generalis facta ad Bellum per dominos Nobiles, quibus adiunctus erat Reverendus dominus Nicolaus Benedictj Cum suo digno stipendio videlicet fl 10 ad unum Mensem. — 333.
18. *1593. október 21-e után*
Anno 1593. Dominica 19. Trinitatis Veteris Calendarij Dominus Deus noster Pater Domini nostrj Jesu Christi ex immensa sua bonitate Insignem Victoriam exercitui Christiano largiri dignatus est in oppugnatione Ciuitatis et Arcis Albae Regiae, ita quod bellica nostrorum irruptione Capta est. Tandem feria tertia Arx quoque expugnata. Bascha autem Budensis in defensionem arcis aduolarat Cum 15000 millibus militum et 32 Machinis Bellicis cui obviam progressus exercitus noster adiutus diuina virtute adeo feliciter dimicauit ut Janczerj et pedestris exercitus Turcarum ad internationem usque in acie sit trucidatus. Equitatum autem Turcarum profligatum et in fugam versum, per sesqui alterum miliare Christiani milites in secuti, maiori ex parte similiter obruncarunt ac hinc inde disjecerunt. — *1. hátvédlap v.*

19. 1593. november 25.
Anno 1593. Dominica 24 a Trinitate quae erant ultima Trinitatis Reverendus Vir Samuel H. celebrat Nuptias Cum Castissima virgine Sabina Mokoschinus. — 376.
20. 1593 novembere után
Arces christianorum recuperatae, quas Turca occuparat
Sabatka
Filek 3. miliaribus. Turca usu arce Filek 39 Annis
Somoska 1.
Buyakow 4.
heynassek 1.
Seczen 1.
Palanck 3.
Driagel 1/2.
Vngrad 1.
Modry kamen 4.
Diwin. — 1. hátvédlap v.
21. 1594. április 4.
Anno 1594. Magna Copia niuium decidit. — 132.
22. 1594. június 22.
Simili modo Anno sequenti incessanter pluebat 1594. — 212.
23. 1594. július 1.
1594. Thomas filius meus appulsus ab uberibus. — 223.
24. 1594. július 24.
Qui (sc. Hyeronimus N. Turocianus) iterum non completo Anno Rozombergam ex Beata Virgine receptus est 1594. — 246.
25. 1595. január 7.
Anno 1595. Generosus ac Egregius Dominus Daud Kubini de felső kubin circa horam quartam matutinam placide in Domino obijt. — 39.
26. 1595. január 16.
Anno 1595. Honorifice sepultus Generosus et Egregius Dominus Daud Cubini de felső Cubin. — 48.
27. 1595. május 14.
1595. Hac die Genetrix mea Elizabetha, soluit debitum naturae Vetussolij. In pia inuocatione Filij Deij Saluatoris Domini N. J. C. — 172.

28. *1595. június 22.*
Anno 1595. Frater Andreas Cum affine Georgius Czizmar visitant me. — 213.
29. *1595. június 26.*
Anno 1595. Hac die redit in Patriam frater Andreas, verum Cum infortunio magno, Capitur quasi spoliator et praedo a Rozombergensibus, qui sequenti die eum duxerunt Cum affine Georgio Czizmar in Arcem Ljkawa per me tamen iterum intra spacium Vnius Septimanae liberatus et dimissus. — 217.
30. *1595. augusztus 23.*
Hac die Strigonium recuperatum et sponte a Turca christianis traditum Anno 1595. — 277.
31. *1595. szeptember 7.*
Hac die placide obijt honestissima matrona Susanna, Genetrix Dominorum Mokoschinorum. quae sequenti die honorifice deportata est in cubile suum Anno 1595. — 294.
32. *1595. október 6.*
1595. Fulgura magna Cum tonitru fuere circa horam nonam Vespertinam. — 324.
33. *1595. október 11.*
Anno 1595. Prouidus ac Circumspectus Vir Benedictus Hassko Affinis meus Nemethlypschae in pia Inuocatione obijt. — 329.
34. *1595. október 12.*
Hoc die Prouidus Benedictus Hassko honorifice deportatus in cubile suum. — 330.
35. *1595. december 24.*
Anno 1595. Generosus Dominus Petrus Zenthjwanj Senior hac die sepultus est. — 406.
36. *1596. január 2.*
Anno 1596. Exercitus Germanicus Lypcham appullit 1200. qui quasi harpige deuorabant bona Incolarum. quae autem deuorare non potuit secum abduxit. — 34.
37. *1596. január 6.*
Anno 1596. Generosa pia ac pudicissima virgo Dorothea Pothurnaj placidissime in Domino obijt. — 38.

38. *1596. március 17.*
Anno 1596. Reverendus atque Clarissimus Vir Dominus Hieronymus Turocianus Pastor Ecclesiae Rozombergensis fidelissimus obiit in pia inuocatione Saluatoris Dominij nostrj Jesu Christi, inter horam 7 et 8 Vespertinam. — 111.
39. *1596. március 20.*
1596. Hoc die Reverendus atque Clarissimus Vir Dominus Hieronymus Turocianus honorifice in cubile suum deportatus est. Rozombergae. — 114.
40. *1596. július 14.*
Anno 1596. Elias Nouogdinsky, generosi Prouidi ac Circumspecti Viri Jacobi Pozny hoc die soluit debitum naturae. — 236.
41. *1596. december 23.*
Anno 1596. Generosus ac Egregius Dominus Pangratus Pangracz de Zenthmiklos, hoc die honorificentissime deportatus est in cubile suum, Cuius exequijs ego interfuij. — 405.
42. *1597. január 16.*
Anno 1597. Prudens et Circumspectus Vir Dominus Blasius Puchala Compater meus Charissimus soluit debitum naturae Lypshae Alamanorum. — 48.
43. *1597. február 16.*
Anno 1597. Hac die consors Reverendj Domini Georgij Mokoschini in pia inuocatione saluatoris D. N. J. C. placidissima morte obiit. hora quinta matutina. (*A lapszélén: Filia Prudentis et Circumspecti viri Georgij Wayda Boczensis.*) — 79.
44. *1597. július 10.*
Anno 1597. Hac die facta est Communicatio Annullorum inter Reverendum virum Martinum Mokoschinum et pudicissimam virginem Annam filiam Prudentis ac Circumspecti viri Domini Nicolaj Sparudiensis Nemethlypchensis. — 232.
45. *1598. január 1.*
Anno 1598. Hac die Filius meus delectus Thomas migrat ex hac mortali vita in Coelestem Patriam Circa horam 8. Matutinam. vixit Annos 5. dies 12. — 33.
46. *1598. január 1. (1592. december 21-nél)*
Solut debitum naturae (*sc. Thomas*) die Circumcisionis Dominij Anno 1598. In Eodem Prosek hora 8. Matutina. — 403.

47. *1598. január 2.*
Hac die Anno 1598. Dulcissimus et amabilis Natus meus Thomas, honorifice deportatus in cubile suum. hora 10. Ante Meridiem. — 34.
48. *1598. február 4.*
Generosus Domina Clara, Generosi Domini Petri Zenthjwani Senioris Consors, ex hac mortali vita ad Coelestia et aeterna gaudia hac die euocatur Anno 1598. — 69.
49. *1598. február 26.*
Anno 1598. Clarissimus atque Reverendus Vir Dominus Leonardus Mokoschinus Celebrat secundas Nuptias Cum pudicissima virgine Margaretha filia Prudentis Viri Georgij Wayda de Bocza. — 90.
50. *1598. március 10.*
Anno 1598. Generosa Domina Magdalena Bajtsy Consors Generosi ac Egregij Dominj Johannis Joob alias Fanchali, soluit debitum naturae. — 104.
51. *1598. március 19.*
Anno 1598. Dominica Oculi hora post mediam noctem tertia admirando stratagemate Illustres duces Dominus Palffj et dominus Comes a Schwarzenburg Vrbe Jaurino diuina fauente misericordia potiti sunt. Anno et Tempore eodem Albae Graecae Passa cum Asiatico exercitu profligatus, et filius ipsius viuis in Captivitatem Principis Transylvaniae deductus est. — 113.
52. *1598. március 19-e után*
Strigonium Mansfeldt Iavrinvn Schwarcius heros Auxilio Palphi, perdomuere tuo — 113.
53. *1599. február 28.*
Anno 1599. Concionatus sum Bözingae in Templo sclauorum. — 92.
54. *1599. áprilisa után*
Anno 1599. Totus Mensis Aprilis siccus erat, ita quod maior pars semimaturae vernalis peracta est. — *1. hátvédlap v.*
55. *1599. június 13.*
Hac die Reverendus Dominus Jacobus Czabanius Pastor Ecclesiae minoris Palugyae Nuptias secundas Celebrat Cum Justina Filia prudentis et Circumspecti viri Laurentij Poliaczko Ciuis Nacopolitani Anno 1599. — 204.

56. *1599. július 25.*
Anno 1599. Die Diuisionis Apostolorum Lypscha Cum suppellectili mea ueni ad inquilinatum, ab Impiis auditoribus Prosecensibus. — 247.
57. *1599. augusztus 23.*
Filiolus Egregij Andreae Meleg in domino obdormit hac die Anno 1599. Natus annos 3. — 277.
58. *1599. augusztus 30.*
Anno 1599. Hac die Reverendus Vir Dominus Jacobus Czabanius Pastor Ecclesiae Minoris Palugyae soluit debitum naturae in Lyptovia. — 284.
59. *1599. szeptember 15.*
Anno 1599. Leutschouia Urbs Celeberrima hac die igne Conflagranta et in Cinerem redacta. — 302.
60. *1600.*
Nota
Anno 1600. Fames per Uniuersum orbem terrarum Eodem Anno in Comitatu Turocz Mensura Una Tritica quae continet 4 Coretros Luptouienses Uendebatur fl. 6.
Item in Comitatu Luptouiensi et Aruensy Cubulus 1. Siliginis fl. 6. d. 30.
Item eodem Anno Cubulus 1 puri Hordei fl. 5.
Item eodem Anno Cubulus 1. Auenae fl. 3. d. 21.
Item vnum (...?) Cerviscae d. 3.
Item vna media Butyri d. 25
Item Oua Gallinacea vno denario 3. — 2. *hátvédlap v.*
61. *1600. január 11.*
Reverendus atque ornatissimus Vir Dominus Andreas Lampert Pastor Ecclesiae Lubetensis hac die assignatus in Cathalogum Reliquorum amicorum 1600. — 43.
62. *1600. február 24.*
Anno 1600. Hac die concionatus sum Bitschae et Magnificus Dominus Georgius Thurso offert vocationem ad Paraeciam TwrDOSchianensem. Cui stipulata manu addixj. — 88.

63. *1600. március 14.*
Anno 1600. Hac die a Magnifico Domino Georgio Thurzo oblata mihi Uocatio ad paraeciam Twrdoschensem Medio Egregii Domini Stanislaj Notarij de Arce Aruensi Egregio Domino Georgio Meduetzkj et Circumspecto Viro Felice de Twrdoschin. — 108.
64. *1600. április 10.*
Anno 1600. Hac die Cum supellectili mea appulj in opidum(!) Twrdoschin. Niues copiosissimas habuimus per quadriduum. — 138.
65. *1600. április 25.*
Anno 1600. Hac die Niues desiderunt tanti quod volatilia ex Montibus in Pagos aduolarant. — 152.
66. *1601. március 31.*
1601. Hac die in Oppidum Plauez cum supellectilj mea Ueni, aedesque parochiae ruinosas ingressus sum. — 125.
67. *1601. szeptember 7.*
1601. Clarissimus et excellenter eruditus Uir D. Leonartus Mokoschinus, Pastor Ecclesiae Christi Teutonicalis Lipschensis fidelissimus, apoplexia tactus moritur. — 294.
68. *1602. október 18.*
Anno 1602. Pagus Plawnice per Polonos deuastatus et in puluerem redactus usque ad aedes Parochiae. — 336.
69. *1603. február 25.*
Anno 1603. Reverendus Vir D. Georgius Mokoschinus Minister Ecclesiae et Ovicularum ejus in Ternowecz hac die ex hac lacrymarum valle migravit in Coelestem Patriam. — 89.
70. *1603. március 15.*
1603. Generosus ac Egregius Dominus Christophorus Cubini Junior de felső kubin hac die soluit debitum naturae in Arce Palocha inter horam 1. et 2 post mediam noctem. (Későbbi bejegyzés: non Communicauit). — 109.
71. *1603. április 7.*
Anno 1603. hac die soluit debitum naturae Franciscus Baytko in pago Orlow. eadem die sepultus. — 135.
72. *1604. augusztus 26.*
Anno 1604. Hac die Martinus Eisner privignus Notarius in Palocha, pectus suum cultro transfodit, non tamen moritur ex lesione hac. (A lapszélén: NB. Iuuenis satis elegans). — 280.

73. *1604. november 1.*
Anno 1604. Hac die Egregius Johannes Gerbaczky Tricesimator S. C. Regiaeque Maiestatis Epperiensis tempore tumultus belli Christiani in fuga existens ob fidem Pontificianam ad Palocham usque peruenerat Ubj praeter spem tempore nocturno a Haydonibus misere binisglobis traiectus, et duobus Vulneribus grauiter in humeribus acceptis in spatio unius horae Vitam finiuit. — 352.
74. *1604. november 3.*
Anno 1604. Hac die E. Joannes Gerback sepelitur in Oppido Palocha in Templo. — 354.
75. *1604. november 7.*
1604. Haidones adsunt. — 358.
76. *1604. november 8.*
Anno 1604. Liberi haidones Veniunt in Palocham. — 359.
77. *1605.*
1605. Anno 1605.
Articuli a Domino Boczkaj Domino Basstae propositj.
1. Stephanus Boczkaj perpetuus gubernator Transyluaniensis.
2. Religio libera concodatur(!)
3. Maiestas Coesarea semper in Comitijis praesens sit.
4. Valones tollantur e regno.
5. Italus nunquam constituatur Generalis in Hungaria.
6. Capitanej in praesidijs Hungari constituentur.
7. Tumultus iste bellicus sedetur.
8. Damnorum in hoc tumultu illatorum nulla deinceps fiat mentio — *A4 v.*
78. *1605.*
Anno 1605. Tempore messis Triticum siligo et aliae fruges excrecunt et fere maior pars Computruit. — 2. *hátvédlap v.*
79. *1605. november 30.*
Anno 1605. Hac die Generosus ac Egregius Dominus Johannes Bertholti vicecomes Comitatus Saarosensis soluit debitum naturae. — 381.
80. *1606. aprilis 25.*
Anno 1606. Hac die Horribile Incendium Bartphae exortum est, ita, quod circuli pars dimidia cum tota platea a parochiae aedidus(!) vsque Leonhardj Glacz domum in cinere redacta sit inter 9 et 10 horam vespertinam. — 152.

81. *1606. december 22.*
1606. Hoc die libri mej Cybinio afferuntur. — 404.
82. *1607. május 21.*
Anno 1607. Hac die Nascitur filia mea primogenita Hester, inter 10 et 11 Horam Matutinam, crescat in timore Dominj. — 179.
83. *1608. július 4.*
Anno 1608. Hac die filius meus Jacobus suscipit iter Brigam uersus cum Martino Ripino. — 226.
84. *1608. július 27.*
1608. Hac die filius meus Jacobus redijt Briga cum testimonio Ordinationis suae ad Ministerium Ecclesiasticum. — 249.
85. *1611. szeptember 10.*
1611. Hac die N. Gera in Vyak in Domino obdormiuit hora 5. Matutina. — 297.
86. *1614. január 23.*
Anno 1614. Reverendus et Clarissimus Vir M. Stephanus Xylander Leutschouiensis, Pastor Waraliensis eligitur et Confirmatur in Superintendentem. — 55.
87. *1615. március 7.*
Anno 1615. Hac die frater meus Andreas Curcouicius Vetrosoliensis soluit debitum naturae Circa horam Octauam matutinam in Oppido Palocha. — 101.
88. *1615. március 8.*
Idem frater meus Andreas hac die deportatur in Cubile suum honorificentissime ibidem. — 102.
89. *1615. március 31.*
1615. Hac die honestissima atque pudicissima matrona Martha Hasskowa Nemethlypchensis Uitae meae Consors dulcissima ex hac aerumnosa ualle ad Coelestia et aeterna gaudia euocatur. — 125.
90. *1615. április 2.*
Hac die Uxor mea dulcissima Martha Hasskowa Nemethlypczensis honorificentissime deportatur per quatuor Ministros Ecclesiae in Cubile suum Anno 1615. Aetatis suae Annorum 62. — 129.

91. *1616. augusztus 7.*
Magnificus Dominus Georgius Horvath Solenniter humatur in Palocha Anno (*Áthúzva*: 1616). offertorium nullum erat. (*Későbbi bejegyzés*: Anno 1617.) — 261.
92. *1617. április 7.*
Anno 1617. hoc die Magnificus Dominus Georgius Horvath de Palocha soluit debitum naturae Anno aetatis suae 75. in Dunajecz. — 135.
93. *1620. október 31.*
Anno 1620. delectissima filia mea Dorothea hac die soluit debitum naturae. — 349.
94. *1620. november 2.*
Anno 1620. Hac die filia mea dilectissima Dorothea honorifice deportatur in Cubile suum. — 353.
95. *1621. február 14.*
Cui (*sc. Dorotheae*) largiatur Deus Vitam longaevam, cum agnitione Saluatoris sui Dominj nostrj Jesu Christj. moritur Anno aetatis suae 33 in Palocha Anno 1621. — 77.
96. *1621. május 18.*
Hac die Jacobi Curcovitj filius Svavissimus Petrus moritus inter horam 1. et 2. pomeridianam. Existens Annorum 2. septembris 14. Anno 1621. — 176.
97. *1621. május 20.*
Hac die Corpusculum Petri filioli Jacobi Curcovicij terrae Anno 1621 mandatur, quiescat in pace. (*Későbbi bejegyzés*: In Katzwinkel). hic dies incidit in festum Ascensionis Christi. — 178.
98. *1621. augusztus 23.*
1621. Hac die damna maxima in Campis miseri patiuntur homines. Segetes autumnales computruerunt in Capetijs. — 277.
99. *1622. szeptember 23.*
Anno 1622. Hac die filiola Martini Jaworko Elizabetha soluit debitum naturae. — 310.
100. *1622. szeptember 25.*
Anno 1622 Zophia maior natu filia Martini Jaworko in pia jnuocatione Jesu Christi soluit debitum naturae. — 312.

101. 1622. *október 3.*
 Anno 1622. Anna filia mea soluit debitum Naturae mane inter horam 7. et Octauam.
 Eodem Anno et die Maritus Annae Martinus Jaworko inter horam Pomeridianam primam et secundam in pia Inuocatione filij Dej soluit debitum naturae. (*A lapszélén: Memorabile*). — 321.
102. 1622. *október 5.*
 Anno 1622. filius Martini Jaworko Georgius post obitum Patris et Matris suae Annae Tertio die soluit debitum naturae. Eodem die Margaretha filia Martini Jaworko soluit debitum naturae post meridiem hora. — 323.
103. 1622. *október 28.*
 Anno 1622. Hac die in pia inuocatione Filij Dej ex hac lacrymarum Valle in Coelestem Patriam discessit Genitor meus Charissimus Georgius Curcovicus cujus corpus honorificentissime tertio die post obitum deportatus in Cubile suum in Ecclesia Palochiana. — 346.
104. 1622. *október 28-a után (augusztus 26-nál)*
 Hoc die, et anno domini 1554 Natus est in Fridman Egregius Ladislaus Horwath Kjssewyth de Lomnycza. — 280.
105. 1623. *november 2.*
 Anno 1623. Fulgura conspecta terribilia circa horam 11. Noctis. — 353.
106. 1625. *március 7.*
 Anno 1625 dies ista memoratu digna et multum notabilis hoc enim die dominus Reverendus Jacobus Curcouicius pastor Ecclesiae Scacuinensis cum impijs et obstinatis auditoribus suis litem motam per auditores suos compositam et sopitam accepit in iure Annuali, in quo sedit magnae aestimationis vir G. Dominus Sigismundus Tluk cum quibusdam bonis viris, et rem notatu dignam licet satis malam, in bonum convertit. Adfuit huic negotio etiam Reverendus vir Andreas Stubnicerus pastor eo tempore fridmanensis. — 101.
107. 1625. *március 7. után*
 Hic Sigismundus Tluk tanquam canis ad vomitum (rediens proprium ea?), in iure coram toto tractu Dunavecensis conclusus erat, retractando nec prius cessavit aut remisit quidpiam, donec in gratiam Katz angulareret; me Jacobum Cur-

covicus et residentiae Parochialis loco turbavit. Post brevi potenter potens tormenta subivit. (*Későbbi bejegyzés: Deus non irridetur. NB.*)

108. 1625. június 29.

Anno 1625. Sigismundus Tluk de Thessinowice Praefectus Arcis dunajecz crudelis erga SS. Ministerium crudeliter a Castellano Arcis ejusdem gladio percussus communiter cum Satellitibus vita cum gemitu privatur. — 220.

109. 1633. március 9.

Anno 1633 Hora 11. antemeridiana in Parochia Farkasfaluensi Flamma Supposita ad Horem per impium hominem, tanta celeritate, quod in unius horae quadrante, cum Horeo et adjacentibus Stabulis etiam meas proprios quinque oviculos absumpsit. Deus misereatur nostri et in posterum ab Hoste istius mali nos custodire dignetur. — 103.

110. 1651. január 7.

Anno 1651. Generosus Dominus Johannes Dussik Bartphensis placide in Domino obijt. — 39.

111. 1651. április 24.

Anno 1651. Hac die Niues deciderunt tanti quod in Hyeme. — 151.

112. 1652. április 11.

Anno 1652 (*Áthúzva: decembris*) verbis humanissimis feliciter tentatum (*Áthúzva: ego Johannes Glatz*). — 139.

113. 1652. július 11.

Anno 1652. Verbis humanissimis feliciter tentatum. — 233.

114. 1652. október 8.

1652. Hac die pudica Virgine Johannis Serpilij filia Nuptias celebravi Bartphae Ego Johannes Glatz. feliciter. — 326.

115. 1653. november 6. (*november 4-nél*)

Anno 1653 Hatt meine liebe Hausfraw einen todten Sohn gebohren, V. mit bütterlichen Schmerzen in dienstag fru umb 1 Vhr da hatt sie schreckliche ueber gehabt v. hatt jewertt bis in die nacht, zwischen 10 v. 11. Vhr ist gebohren. Gott der H. behüte ein jeder frommer Mutter für solchen schmerzen alss sie es gehabt hatt. Gott helfe ihr zur gesundtheit Amen. V. begraben in Tag Leonhardi altz 6. Nov.

116. *1655. szeptember 28.*
Anno 1655 diesen Tag, hatt Von der Allmachtige, meiner lieben Hausfrauen von der schweren bürden sonderlich befrewet, v. vns einem schönen anblick beschert hatt einer jungen Tochter, getauffet am S. Michaeli tag (*A lapszelen:* mit nahmen Eva). Gott welle sie lassen gross wachsen dem Gross undt Leiblichen Eltern zu Sonderlichen Trost v. friede. Facit Sáncta Trinitas in secula Amen. — 315.
117. *1655. december 7.*
Anno 1655 diesen tag hatt der H. Peter Stöckel Ein Maler, denen die Stadt hatt gelinget dass Altar zu forfertigen v. zu malen, die 2 Apostel aufgesetz v. goltten v. anders mehr, aber auf die H. Weinachten, die grosse Tafel etc. welches ist geschützet worden Anno 1650. — 389.
118. *1656. szeptember 28.*
Anno 1656 Ist der Ehrw. undt Wollgelehrte H. Melchior Blumeli hier zu Bartfeldt windischer prediger in Gott seeligen eingeschlaffen nach ausgestanden grossen Schmertzen, der frommer Christ mein wolgeliebter Hanss vater geerseit. — 315.

Zusammenfassung

András VARGA: Eintragungen kirchengeschichtlicher Art in einem Kalendarium von Paul Eber

Paul Eber gehörte zu der ersten Generation der Wittenberger Professoren, und war ab 1541 an der Philosophischen Fakultät tätig. Der Produkt seiner historischen Vorlesungen konnte das Werk *Calendarium historicum* sein, welches im Jahre 1550 zum ersten Male in Wittenberg veröffentlicht wurde. Die Popularität dieses Werkes wurde neben der hervorragenden astronomischen und kronologischen Einführung durch das eigentliche Kalendarium gesichert. Dieses letztere teilt auch die Jahrestage der weltgeschichtlichen Ereignisse mit, die sich an Monate und Tage knüpfen.

Das Werk fehlte auch den ungarländischen Privatbibliotheken nicht. Je ein Exemplar ist uns aus Kolozsvár (Cluj Napoca, Klausenburg) und Nagyszeben (Cibiu, Hermannstadt) mit den Bemerkungen von Possessoren aus Siebenbürgen erhalten. Eine Edition, im Bestand der Széchényi Nationalbibliothek, ist wegen der Eintragungen Melancthon's besonders wertvoll.

Sehr bemerkenswerte Marginalien befinden sich auch in jenem Exemplar der Wittenberger Auflage des Kalendariums aus 1579, das heute in Debrecen in der Bibliothek der Theologischen Fakultät H. B. aufbewahrt wird. Unter den Druckspalten im Band sind 118 Textteile zu lesen, die aus der Periode 1579—1656 von drei Besitzern stammen.

Der Lebenslauf des ersten Possessors, Georgius Curcovicus ist den Forschern der ungarländischen Reformation nicht unbekannt. Seine lakonische Lebensbeschreibung kann anhand seiner Eintragungen ergiebig ergänzt werden. Sein Kalendarium erbte sein erstgeborener Sohn, Jakob, der in Brieg in Schlesien zum Pastor ordiniert wurde. Sicherlich stand er dem dritten Besitzer des Bandes, Johann Glatz Magistratrat in Bártfa (Bardejov, Bartfeld), in enger Verbindung. Die Bedeutung ihrer Eintragungen besteht darin, dass sie nicht nur über die Alltage der Kirche A. B. in Oberungarn Informationen bieten, sondern sie sind betreffs der Bildung und Familiengeschichte sehr lehrreich. Gleichzeitig spiegeln diese Eintragungen auch die bestimmenden Züge der Sammeltätigkeit sowie der Lesegewohnheit und Bücherbenutzung wider.